

طرح درس و اجزاء تشکیل دهنده آن

۱- تعریف

طرح درس چارچوبی است برای بازنمایی مقصد و مسیر درس، از طریق عرضه نقش مفهومی درس و در راستای تعامل مدرس با دانشجویان و نیز کسب تجربه و تامل در باره آموخته‌ها، جهت دستیابی به عملکرد مطلوب یادگیری. در طرح درس علاوه بر ذکر هدف‌ها، فعالیت‌های یاددهی-یادگیری و منابع درسی، شیوه‌های ارزیابی آموخته‌ها بازنمایی می‌شود. اشکال و قالب‌های گوناگونی برای تدوین طرح درس وجود دارد، اما اغلب آنها در بر دارنده عناصر مشترکی می‌باشند.

۲- عناصر مشترک در تدوین طرح درس

۱-۲- عنوان درس؛

۲-۲- مدت زمان؛ لازم برای اجرای فرایند تدریس-یادگیری و تحقق هدف‌ها؛ این مدت باید به صورتی تخصیص یابد که ۳۰ درصد آن به عرضه مطالب و ۷۰ درصد برای تعامل و تأمل صرف شود.

۳-۲- فهرستی از هدف‌های یادگیری؛ این هدف‌ها را می‌توان به صورت عملکردی بیان نمود (یعنی آنچه که از یادگیرنده انتظار داریم به صورت عملکرد در فرایند تدریس-یادگیری و نیز در پایان درس به انجام رسانند).

۴-۲- فهرستی از محتوای درس، منابع و مواد آموزشی این فهرست شامل رئوس مطالب، منابع و مواد آموزشی

مورد استفاده در فرایند دستیابی به هدف‌های یادگیری است.

۵-۲- نقشه مفهومی و چارچوب درس؛ این نقشه همراه با مباحث پیش درآمد درس است و برای این منظور طراحی می‌گردد که تصویری جامع از درس بازنمایی شود. علاوه بر آن، دانش و مهارت‌های مورد انتظار که دانشجو باید به آن‌ها دست یابد، نمایان می‌شود. همچنین مطالب درسی برای عرضه در جلسه‌های مختلف بخش‌بندی می‌شود.

۶-۲- اجزای فرایند تدریس-یادگیری؛ این بخش توصیف کننده فعالیت هایی است که در جلسه‌های درس، هنگام عرضه مطالب باید به انجام رسد؛ و شامل دو بخش است: الف- درونداد تدریس؛ یعنی آنچه که مدرس قرار است انجام دهد و عرضه کند، ب- تمرین هدایت شده یعنی فرصت هایی که به دانشجویان داده می‌شود تا آنان با راهنمایی و الگودهی مدرس به تعامل بپردازند؛ مهارت های تازه را کسب کرده دانش خود را بیازمایند و یا درک خود را از اندیشه‌ها و ایده‌های جدید ابراز نمایند. در اینجا، مدرس می‌تواند مدل‌ها، و پرسش‌های جهت دهنده و امثال آن را ذکر کند.

۷-۲- تمرین‌های مستقل در فرایند تدریس-یادگیری؛ این بخش از طرح درس، به دانشجویان نشان می‌دهد چه تمرین‌هایی باید بطور مستقل انجام دهند تا دانش و مهارت

کسب شده خود را با خودآزمایی به عملکرد مطلوب یادگیری برسانند.

۸-۲- خلاصه مباحث و مفاهیم درس؛ این بخش فرصتی فراهم می‌کند که در آن مدرس هر یک از مباحث را جمع‌بندی کند و یادگیرندگان را ترغیب کند تا به طرح پرسش‌هایی بپردازند که پاسخ آنها را دریافت نکرده‌اند.

۹-۲- چگونگی ارزشیابی آموخته‌ها؛ در طرح درس باید به بیان مؤلفه‌های ارزشیابی عملکرد دانشجو پرداخت. این مؤلفه‌ها باید، تسلط او بر دانش و مهارت‌های مورد نظر را نمایان کند. این کار ممکن است به صورت ارائه پرسش‌هایی باشد که یادگیرندگان باید به آنها پاسخ دهند؛ یا به صورت مجموعه‌ای از دستورالعمل‌ها باشد که یادگیرندگان آنها را دنبال کنند و به انجام رسانند. ارزشیابی آموخته‌ها ممکن است تکوینی باشد؛ یعنی برای هدایت یادگیری‌های بعدی و یادگیری مداوم به کار رود یا تراکمی و نهایی باشد که برای تعیین نمره یا دیگر معیارهای موفقیت به کار می‌روند از این جمله می‌توان به پوشه عملکرد دانشجو در درس اشاره کرد.

۱۰-۲- تجزیه و تحلیل فرایند تدریس-یادگیری؛ در اغلب چارچوب‌های طرح درس، این بخش عرضه نمی‌شود، اما عرضه آن به مدرس اجازه می‌دهد تا درباره فرایند اجرای درس و نحوه تدریس بیاندیشد و به خود ارزیابی بپردازد. این امر از طریق پرسش‌هایی به شرح زیر انجام می‌شود:

مرکز ارزیابی کیفیت دانشگاه تهران

شبکه کیفیت تدریس - یادگیری

چارچوبی برای تدوین طرح درس

"طرح یاری دادن به توسعه شایستگی‌های

حرفه‌ای اعضای هیأت علمی دانشگاه تهران"

دست برگ شماره: یک

آبان ماه ۱۳۸۹

نشانی: تهران، بلوار کشاورز، بین خیابان جلالیه و خیابان قدس، پلاک ۲۵۶، طبقه دوم

تلفن: ۵-۸۸۹۸۱۹۰۴ و ۶۱۱۱۳۰۲۵ صندوق پستی: ۱۴۱۵۵-۶۶۱۹

صفحه وب: <http://cuqa.ut.ac.ir/> پست الکترونیکی: cuqa@ut.ac.ir

فرایند شناختی را با توجه به انواع دانش در یک درس مورد نظر قرار دهیم، جدول شماره (۱) حاصل می‌شود. به عبارت دیگر در تدریس یک درس باید سطح یادگیری را، (برحسب فرایند شناختی) معین نمود و به تفکیک نوع دانش، تعیین کرد تا بتوان به روشنی عملکرد یادگیرنده را تعریف نمود.

* با توجه به جدول (۱) مدرس می‌تواند در فرایند تدریس - یادگیری، تاکید درس را از تدریس به یادگیری منتقل کند؛ علاوه بر آن از یادگیری سطحی (بخاطر آوردن) به یادگیری عمقی (بوجود آوردن) و از باز تولید کردن مطالب درسی - توسط دانشجو در آزمون پایانی درس -، به تحول گرایی در اندیشیدن نسبت به مفاهیم و مطالب درسی، کاربرد آنها؛ تحلیل، ارزشیابی (ارزیابی) و سازماندهی عناصر تشکیل دهنده درس در قالب یا ساختاری نو سوق دهد. بدین سان، دانشجو می‌تواند به بازمانی‌های ذهنی خود از دانش مورد تدریس به طور مستمر بهبودی بخشیده و عملکرد یادگیری خود را به سطح مطلوب ارتقاء دهد.

جدول (۱): طبقه بندی فرایند شناختی (در تدریس و یادگیری) به تفکیک نوع دانش

فرایند شناختی					
بوجود آوردن	ارزیابی	تحلیل	کاربرد	درک	بخاطر آوردن
آمیختن	رتبه بندی کردن	نظم دادن	دسته بندی کردن	خلاصه کردن	فهرست کردن
برنامه‌ریزی	ارزیابی	تشریح	آزمایش	تفسیر	توصیف
ترکیب	نتیجه گیری	تمایز	محاسبه	پیش بینی	جدول بندی
به واقعیت رساندن	اقدام	به انجام رساندن	ساختن	اجرا	کاربرد مناسب
					فراشناختی

منبع: [Anderson, et al.(2001)/www.pedagog.ir]

چه بخشی از درس مطلوب بود؟، چه بخش‌هایی باید بهبود یابد؟ و یادگیرندگان به درس چه واکنشی داشتند؟ معمولاً اجرای این بخش در وسط و انتهای نیمسال تحصیلی انجام می‌شود.

چند نکته درباره طراحی و کاربرد طرح درس:

* قالب کلی انتخاب شده برای تدوین طرح درس، به طور کلی، تحت تأثیر الزامات گروه آموزشی و ذوق و سلیقه مدرس قرار می‌گیرد و ممکن است به صورت قالبی خاص درآید.
* معمولاً طرح واحدهای درسی آزمایشگاهی و یا عملی تا اندازه زیادی قالبی مشابه با طرح یک درس نظری دارد. اما به منظور پوشش دادن به کل فرایند یاددهی - یادگیری، مطالب نظری و عملی مربوط به یک درس، چنان در طرح درس گنجانده می‌شوند که جلسه‌های کار عملی یا آزمایشگاهی نیز در آن منعکس شود.

* در سبک‌های تدریس سازاگرا (constructivism)، ممکن است تدوین طرح درس برای هر جلسه درس لزومی نداشته باشد. بلکه هدف های عملکردی و زمان‌بندی اجرای درس در طرح درس در نظر گرفته می‌شود. اما، علاوه بر نکات یاد شده، در طرح درس به نیازهای یادگیرندگان و سبک‌های یادگیری آنان توجه بیشتری بعمل می‌آید و انعطاف‌پذیری طراحی برای تجربه‌های یادگیری بیشتر می‌شود.

* در بیان هدف‌های آموزشی باید توجه داشت که فرایند شناختی را به شش طبقه تقسیم می‌کنند. علاوه بر آن، دانش در چهار نوع (دانش واقعیات، دانش مفهومی، دانش شیوه‌ها و دانش فراشناخت) دسته بندی می‌شود؛ به طوری که اگر طبقه‌بندی